

# Gylyçberdi ahun

Category: Kitapcy, Taryhy şahslar  
написано kitapcy | 22 января, 2025  
Gylyçberdi ahun

## GYLYÇBERDI AHUN

■ "Men bilmenem, Hakyň dosty kaýsydyr?"

Ömrüniň ahyrky ýyllaryna çenli Hazar deňziniň Gyzylsuw adasynda ýaşap, ýaňy-ýakynda 2014-nji ýylda aradan çykan Gylyçberdi ahunyň adyny ýurdumyzda eşitmedik ýokdur. Pirlige ýeten bu beýik şahsyýet heniz aýatda dirikä piriň keramatly bosagasyna alnyny diräp, onuň haýyr dogasyny alyp gaýdanlaryňyzam az bolmasa gerek.

Biz käte taryhdan, geçmişden söz açylsa, öň beýik-beýik ärleriň-pirleriň ýaşap geçendigini, häzir şol beýikleriň derejesinde adamam galmandygyny aýdyp, özümizçe baş ýaýkan bolýarys. Emma şol beýik ärleriň-pirleriň welin henizem öz aramyzda ýaşap ýörenleriniň bardygyny, asyl bu ýalançynyň şeýle adamlaryň tükenmändigini üçin aýak üstünde durandygyny welin unudýarys. Haçan-da Hakyň dostlary aramyzdan gyl ýaly sogruly, gara ýeriň gujagyna siňip gidensoň welin, aklyna ýaňy aýlanan diwana ýaly negözel adamlaryň aramyzda bolandygyny bilmändigimiz we olaryň beýikliklerinden ýeterlik derejede peýdalanmandygymyz üçin dyzymyza şapbatlap başlaýarys...

Şonuň ýaly adamlaryň biri hem Gylyçberdi ahundyr.

■ Gylyçberdi ahunyň çagalyk ýyllary

Asly şyhlerden Gylyçberdi ahun 1929-njy ýylda Gyzylsuw bilen Awazanyň aralygyndaky Täzeabat obasynda Gurbanýaz ahunyň we Geňliktäç ejäniň maşgalasynda dünýä inýär. Gurbanýaz ahunyň beýleki aýalyndan bolsa Gurbansoltan (Tokaş ejeke) atly bir gyzy bolupdyr. Gurbanýaz ahunyň özi gowgaly zamananyň kynçylyklaryna garamazdan Buhara ýaly ýerde okap gelen ylymly-

bilimli az sanly adamlaryň biri bolupdyr. Gylyçberdi ýaňy baş ýaşyndaka kakasy Staliniň ölüm paýlaýjy maşyny bolan "troýkanyň" goly esasynda sud edilmän sürgün edilýär. Maşgalabaşsyz galan hojalyga mundan beýläk bu ýerde ýaşamak juda kynlaşypdy. Iň bärkisi "halk duşmanynyň ogly" diýip ýaşajyk Gylyçberdini mekdebe okuwa-da kabul etmeýärdiler. Şonuň bilen Geňliktäjiň erkek dogany gelip, aýal doganyny we ýegenlerini alyp, öz ýaşaýan ýerine – Guwlymaýagyň Jafar obasyna alyp gidýär. Alyp gitse-de alyp gidýär welin, "halk duşmanynyň maşgalasyny saklaýar" diýip, ony yzarlap başlaýarlar, munuň üstesine hem ol partiýa agzasy bolansoň başyna itiň gününü salýarlar. Gylyçberdini bu ýerde-de mekdebe almaýarlar. Soňra dogany Gurbansoltan Gylyçberdini we Geňliktäji Gyzylsuwa alyp gaýdýar. Gyzylsuwda-da agyr günler olaryň başyndan sowlup gidibermeýär. Hiç ýerde mekdebe alynmadyk Gylyçberdi okamak üçin şäherdäki daýysyna ýüz tutýar we Türkmenbaşy (şol wagtky Krasnowodsk) şäherine gelýär. Ahyrky gezegem paltasy daşa degensoň Gylyçberdi Gyzylsuwa dolanýar.

1941-nji ýylda Gurbanýaz ahunyň giýewsi Nurmämmed Geňliktäç ejäni we Gylyçberdini alyp gaýynatasynyň yzyndan onuň saklanýan ýeri bolan Tallymerjene görme-görşe gidýär. Didarlaşyp bolanlaryndan soňra Gurbanýaz ahun olara ýüzlenip: "Bu iň soňky gezek görüşdigimizdir. Indi gelmän. Geljek diýseňizem gaýtmaga mümkinçilik bolmaz, ýurt howp astynda, halk kynçylyk çeker, öz günüňizi görseňizrazy bolaýyň" diýýär.

Gelenlerinden soň Nurmämmede hem gün bermän başlaýarlar. Haý diýmänem Beýik Watançylyk urşy turýar. Gurbanýaz ahun uruş turjagyny süňni bilen syzan eken.

Gurbanýaz ahun sürgün edilenden on ýyl soňra, 1944-nji ýylda Gazagystanyň Barnaul şäheriniň türmesinde aradan çykýar.

■ "Kalp gözi açylanlar jan gözünü neýlesin!.."

1942-nji ýylda Nurmämmed Gylyçberdini Gäwersiň heýwere kesellileri saklaýan dispanserine alyp barýar we ol ýere

ýerleşdirýär. Sebäbi heýwere kesellileriň ýanyna adam-gara gelmeýänligi üçin bu ýer Gylyçberdi üçin howpsuz boljakdy. Gylyçberdi heniz 16 ýaşyndaka daga oduna gidýär we dagda oňa Allatagaladan gözünüň gapyljakdygy barada owaz gelýär. Odun ýygyp ýörkä iki gözi ýumulanam bolsa ol hemme zady ýerbe-ýer görüpdür we odunyny eşegine ýükläp öýüne dolanypdyr. Öýe gelen badyna-da gözi açylýar. Gözleriniň gapyljagy özüne aýan bolan Gylyçberdi aga "Alla barybir meniň iki gözümiň-de ýumulmagyny isleýän bolsa, men muňa öwrenişmeli bolaryn'' diýip, iki gözünü ýumup ýörejek bolýar, emma onuň gözi hiç zady aýyl-saýyl edip bilmeýär. Ol "Allahym, dagda iki gözüm ýumulup açyp bilmedik ýagdaýymda, hemme zady görýärdim, emma özüm ýumup ýörejek bolsam hiç zat göremok. Sen isleseň gözsüze-de hemme zady gördürip başararsyň'' diýip öz halyna şükür edýär.

Gylyçberdiniň 22 ýaşynda gözleri doly ýumulýar. Halk arasynda rowaýat edilmegine görä, Gylyçberdi ahun erbet bir günä iş edilip durlanda üstünden baranmyşyn we "Şular ýaly haramlygy gören gözlerim gapylsyn!" diýip dileg edenmişin. Dilegi şobada hasyl bolan Gylyçberdiniň bolsa bihal adam däldigini bilip galypdyrlar.

Gylyçberdi ahun "Gurhany" ses ýazgysy arkaly ýat tutýar, teswirläp terjime etmegi-de öwrenýär.

Gylyçberdiniň adatdan daşary zehini, onuň gözsüz bolup gözli adamdan özüni salyhatly alyp baryşy adamlary haýrana goýýar. Hatda ol agaç, demir ussaçylygyny hem ussatlyk bilen baş çykarypdyr.

■ "Sende nähilidir bir üýtgeşiklik bar!"

Ýowuz uruş tamamlanýar. Ölenler jeň meýdanynda galýar, ölmedikler öýüne dolanýar...

Gäwersli bir ýaşulyňyň oglundan habar-hatyr bolmaýar, dolanybam gelmeýär. Ahyr ol adam Gylyçberdi aganyň ýanyna gelip: "Inim maňa bir düýş görüp bersene!'' diýýär. Gylyçberdi allaniçiksi bolup: "Düýşi görjek diýip görüp bolýarmy?'' diýýär. Ol adam: "Ýöne sen bir namazly-täretli, dili dogaly adam, niýet etseň görersiň!'' diýýär. Gylyçberdi aga: "Senem

namaz-täretli bol, belki şonda seniň özüňem görersiň'' diýýär. Ol adam: "Men sende nähilidir bir üýtgeşiklik duýýan inim, sen bihal däl, maňa bir Alladan dileg edip ber heý oglum dolanarmyka?" diýýär. Gylyçberdi şol gije düýş görýär. Düýşünde şol ýaşulynyň goltugyna bir oglan girip otyranmyşyn. Ertesi irden ol adamy ýanyna çagyryp, düýşüni aýdýar. Kän wagt geçmänkä ol ýaşulynyň ogly dolanyp gelýär. Muny gören halk Gylyçberdi agada bir keramat bardygyna magat göz ýetirýär.

31 ýaşynda Gyzylsuwa dolanan Gylyçberdi aganyň gözi görmeýändigine we ýeke ýaşaýandygyna garamazdan, onuň içersiniň we üst-başynyň arassalagyna haýran galýan ekenler.

■ "Ertir irden ogşugyňy pylan ýerden al-da gaýdyber!"

Türkmenbaşy şäheriniň ýaşaýjysy Gurbangül Annamuhammet gyzy şeýleräk bir wakany gürrüň berýär:

"Ogul öýermekçidik. Toýa sanlyja gün galypdy. Ynha, birden toýa niýetläp oturan ogşugymyz gürüm-jürüm boldy oturyberdi. Özem ol ogşuk käte görnen ýaly etse-de, tutdurman ýene sumat bolýardy. Hernäçe ele saljak bolsagam ony ele salyp bilmeýärdik. Adamym ahyryn Gylyçberdi aha ýüzlenýär: "Gylyçberdi däde, toýa bir gün galdy, ogşugy günde görsek-de tutmak başardanok, ertirem mal soýmaly günümüz, indi siz bir maslahat beriň bize''. Gylyçberdi ahun: "Ertir irden palan ýere bar, ogşugyň hem şol ýerde garaşar, bu gün git-de arkaýyn dynjyňy al!'' diýýär.

Ertesi irden aýdylan ýere baryp görseler, düýe janawer aýdylanja ýerde duranmyşyn, aýdylyşy ýaly butnaýynam diýmeýärmiş".

■ "Hikmet Gylyçberdi aganyň özünde!"

Aýtmaklaryna görä, Gylyçberdi aganyň huzuryna gelýän zyýaratçylaryň yzy üzülmändir. Munuň şeýledigine 2013-nji ýylyň güýz aýlarynda şu makalanyň awtory bolan özümix hem Gyzylsuwa baranymyzda we Gylyçberdi aganyň haýyr dogasyny almak bagty miýesser eýlände anyk göz ýetirdim. Gelýän zyýaratçylaryň köplüginden ýaňa iki otagly horaşaja jaýda aýak

basmaga ýer ýokdy. Şonuň üçin myhmanlar tapgyr-tapgyr kabul edilýärdi. Barýan zyýaratçylaryň ýatymlyk galanlary onuň gije selälige turup, öz iýjek zadyny özüniň taýýarlaýşyna, gözi görmeýänem bolsa ýatanlara päsgel bermän ýerine yetirýän işlerine, jaýyň içini-daşyny dolduryp ýatan myhmanlaryň säwlik bilenem bir ýerlerine basman hereket edişine haýran galýar ekenler. Diňe şunuň özem onuň hikmetli ömrüne yşyk tutmaga ýeterlik bolsa gerek.

Bir gezek garaguş bilen kesellän bir görgüli Gylyçberdi agadan haraý isläp barýar. Gylyçberdi aga ýanynda oturan bir lukmana: "Şu adama seret" diýýär. Garaguşly bende: "Ýo-ok, atamjan, meniň lukmanlyk işim ýok, almadyk bejergim barmadyk lukmanym ýok, maňa siziň ýagşy dilegiňiz gerek, lukmana däl, Size geldim'' diýip özelenýär. Ahun öňki aýdanyny gaýtalaýar. Näsagam yza tesmän ýalbaryp başlaýar: "Jan atam, maňa bir dileg edip beriň Alladan, maňa lukman hayyr edenok''.

Özü-de zyýarata baran lukman oňaýsyz ýagdaýa düşýär. Emma Gylyçberdi ahun ýene lukmana ýüzlenýär: "Çolarak ýere geçip seret şu adama''. Lukman bialaç razylaşýar we gyra çekilip näsaga bejergi ýazyp berýär. Ol aljyrap durşuna gyssagara kellesine gelen bir agyrsyzlandyryjy dermany-da ýazyp näsaga berýär. Gylyçberdi ahunyň bu hereketinde bir hikmet bardygyny aňan lukman näsagyň telefon belgisini alyp galýar. Bir hepde ýaly günde näsaga jaň edip ýagdaýyny sorap durýar. Geň ýeri, näsag indi tutgayynyň seýrekleşýändigini aýdýar. Ondan soň üç aý geçýär. Iş-alada bilen lukman bu wakany ýatdan çykarýar. Günlerde bir gün lukmanyň el telefonyna jaň gelýär. Jaň eden özüniň şol tutgayly näsagdygyny we lukmanyň bejergisinden soň derdinden doly saplanandygyny aýdýar. Şeýle hem ol lukmandan ýene bir özi ýaly näsagy bejerip bermegini haýyş edýär. Lukman: "Wah, doganjygym, men şonda saňa ýazan bejergim ýönekeý analgetik, garaguşyň bejergisi hem däl, emma hikmet Gylyçberdi ahunda, Allanyn eradasy bilen oňa baran zyýaratyň netijesi bu, men bejergi bermedim saňa, ahunyň haýyr dogasy bejerdi, indi ol näsagy hem Gylyçberdi ahuna zyýarat etdiriň'' diýip jogap berýär. Bolan ýagdaýa lukmanyň özi aňk bolup galýar.

## ■ Jemleme ýerine

Segsen baş ýaşap, 2014-nji ýylyň 31-nji maýynda aradan çykan, zamanamyzyň Hakdan halatly beýik piri Gylyçberdi ahunyň at-owazasy diňe Garaşsyz we baky Bitarap watanamyzyň çäginde däl, tutuş yslam ýurtlarynda hem ýaň salypdy. Muňa arap ýurtlaryndan we başga-da birnäçe doganlyk ýurtlardan gelen zyýaratçylar hem güwä geçýär. Häzir biziň aramyzda onuň haýyr dogasyny alan münlerçe, belki-de ýüz münlerçe watandaşlarmyz bardyr. Aradan çykansoňam üstüniň zyýaraty kememeýän Gylyçberdi aga barada bu gysgajyk makala taýýarlananda onuň garyndaşlary Imanguly aganyň we Oraztäç gelnejäniň beren gürrüňlerinden peýdalanyldy.

Goý, Gylyçberdi ahunyň eziz ruhy bizden şat bolsun!

© Has TÜRKMEN.

Taryhy şahslar